

ZPRÁVA O PORADE REDAKCIÍ FILOZOFICKÝCH ČASOPISOV SOCIALISTICKÝCH KRAJÍN

LUDVÍK TOŠENOVSKÝ

V dňoch 13.—15. mája t. r. v Domove vedeckých pracovníkov ČSAV v Libliciach bola II. porada redakcií filozofických časopisov zo socialistických krajín. Podobne ako prvá porada, ktorá sa uskutočnila v Lipsku vo februári 1952 (pozri zprávy vo *Filozofickom časopise ČSAV*, č. 5, 1962, v *Otázkach marxistickej filozofie*, č. 3, 1962, v *časopise Voprosy filosofii*, č. 4, 1962 atd.), aj táto porada sa zišla z iniciatívy dvoch redakcií — *Filozofického časopisu* a *časopisu Deutsche Zeitschrift für Philosophie*. Na porade bolo potvrdené uznesenie lipskej konferencie, že podobné stretnutia sa budú organizovať každoročne podľa možnosti vždy v inej krajine.

Na tohtoročnej porade sa zúčastnili delegácie redakcií filozofických časopisov z európskych socialistických krajín a zástupcovia teoretických časopisov z dvoch mimoeurópskych socialistických krajín. Boli to títo delegáti (prvý menovaný zástupca bol vedúcim delegácie): Bulharsko — Azaria Polarikov, Krstó Goranov, Stojan Michajlov; Československo — Vladimír Ruml, Igor Hrušovský, Karel Mácha, Ludvík Tošenovský; Juhoslávia — Vučo Pavičević, Mihailo Markovič, Branko Bošnjak; Kuba — Fabio Grobart; Mongolsko — Ligu Balžirin, Norobsambu Sordnomžancyn; Maďarsko — József Szigeti, Tibor Elek, András Gedö; Nemecká demokratická republika — Wolfgang Eichhorn, Alfred Kosing, Rolf Kirchhoff; Poľsko — Helena Eilsteinová, Władysław Krajewski, Bogusław Geleşki; Rumunsko — Niculae Bellu; SSSR — M. B. Mitin, B. M. Kedrov, M. T. Iovčuk, A. S. Kovalčuk, S. T. Odujev.

Na konferencii sa zúčastnili aj viacerí hostia z Prahy, Bratislavy a Brna, ďalej z Berlína a Paríža (zástupca redakcie *Recherches Internationales*). Prítomný bol aj zástupca redakcie *Otázky míru a socializmu*.

K prvému bodu rokovania, *Otázky koordinácie činnosti redakcií a vzájomné informovanie o filozofickej práci v jednotlivých krajinách*, prehovorili zástupcovia všetkých delegácií. Informáciu o činnosti redakcií *Filozofického časopisu* a *Otázok marxistickej filozofie* a aj niektoré návrhy týkajúce sa spolupráce medzi marxistickými filozofickými časopismi predniesol akademik I. Hrušovský. J. Bartoš v diskusii k tomuto bodu programu predložil pozoruhodné návrhy, ako by bolo možné v medzinárodnom meradle normalizovať lokalizáciu citátov z diel klasikov marxizmu-leninizmu. Do rámca problému prvého bodu spadala aj zaujímavá

informácia o činnosti medzinárodnej Hegelovej spoločnosti so sídlom v NSR, ktorú predniesol J. Z e l e n ý.

K druhému bodu rokovania, *Problémy rozvoja socialistického vedomia*, pripravená a vopred rozoslala redakcia bulharského časopisu *Filosofská mysl* osemnásťstránkové tézy. V nich sa autori pokúsili navrhnúť predovšetkým periodizáciu vývoj socialistického vedomia. Odporúčajú rozlišovať: 1. etapu prechodného obdobia od kapitalizmu k socializmu, 2. etapu výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti, 3. etapu rozvinutej výstavby komunizmu, 4. etapu výstavby rozvinutej komunistickej spoločnosti. Z ďalších myšlienok predložených tiež si zaslúži pozornosť najmä rozbor jednotlivých prvkov pojmu „socialistická uvedomelosť“, ktorý má nesporne jednak svoju vedecko-ideologickú stránku, jednak stránku sociálno-psychologickú.

Diskusiu k rozoslaným tézám uviedol stručnou charakteristikou problematiky S. M i c h a j l o v. V diskusii vystúpil značný počet účastníkov. Viacerí diskutéri podrobili kritike navrhnutú periodizáciu vývoja socialistického vedomia. F. V a r t í k poukázal napríklad na to, že táto periodizácia nerespektuje relatívnu samostatnosť vývoja socialistického vedomia. Zdôraznil, že prvú etapu rozvoja socialistického vedomia tvorí už obdobie zrodu tohto vedomia ešte pred socialisticou revolúciou v podmienkach boja proti panstvu buržoázie a za prevzatie moci robotníckou triedou. Tento názor rozviedol aj M. T. I o v č u k a priklonili sa k nemu mnohí ďalší súdruhovia.

M. T. Iovčuk hovoril aj o praxi sociologických prieskumov v SSSR. Na tú istú tému diskutovali i B. Gałęski, zástupca redakcie *Studia sociologiczne*, ktorý analyzoval niektoré teoretické problémy sociologického výskumu na základe skúseností poľských sociológov. N. Bellu poukázal na závažné otázky formovania sa verejnej mienky a na niektoré špecifické črty socialistickej verejnej mienky. M. B. M i t i n v tej časti svojho príspevku, v ktorej diskutoval k druhému bodu rokovania, dokazoval nezmieriteľnosť buržoáznej a socialistickej ideológie. Citoval pritom autoritatívne buržoázne pramene, v ktorých sa tiež táto nezmieriteľnosť zdôrazňuje. Vyslovil pritom podivenie, že niektorí pracovníci socialistického ideologického frontu v dostatočnej miere túto nezmieriteľnosť nerespektujú.

Br. B o š n j a k vyslovil vo svojom vystúpení presvedčenie, že juhoslovanská kritika kultu osobnosti, ktorá sa začala dávno pred XX. sjazdom KSSS, bola významným príspevkom k rozvoju teórie a praxe medzinárodného revolučného hnutia. S niektorými jednostrannými charakteristikami kultu osobnosti polemizoval M. T. Iovčuk. Nedostatkým však bolo, že dostatočne ostro neodsúdil niektoré vyslovene negatívne stránky kultu osobnosti. M. T. Iovčuk tiež zdôraznil, že neexistuje objektívna potreba vytvárať nejakú novú marxisticko-filozofickú vedu o človekovi. Polemizovala s ním — nie však dosť presvedčivo — vedúca poľskej delegácie.

Okrem spomenutých vystúpili v diskusii k problematike rozvoja socialistického vedomia viacerí ďalší účastníci — napr. K. M á c h a, ktorý sa zaoberal otázkou rozvoja medziľudských vzťahov, ďalej W. E i c h h o r n a J. S z i g e t i, ktorí sa venovali niektorým otázkam teórie vedomia atď. O otázke rozvoja socialistického vedomia vo vzťahu k pôsobeniu spoločenských záujmov hovoril J. S t r i n k a.

K tretiemu bodu rokovania, *Dialektický materializmus a prírodné vedy*, mal pôvodne pripraviť referát I. V. Kuznecov, člen redakčnej rady časopisu *Voprosy filosofii*. Pretože onemocnel, úvodný referát na túto tému predniesol B. M. Kedrov.

V úvode referujúci zdôraznil, že filozof by mal maximálne prizerať na všetko nové, čo prinášajú prírodné vedy. Osobitne zdôraznil, že je nanajvýš žiadúce rozpracúvať filozofickú problematiku modelovania, ktorá sa dnes hodne používa v rôznych vedách.

Prednášateľ vyložil a schematicky znázornil, ako naše poznanie postupuje od javu k podstate; poukázal na to, že niekedy naše poznanie postupuje v určitom zmysle aj opačne. Ďalej varoval pred niektorými pokusmi absolutizovať výsledky, ku ktorým dospela kybernetika. Pripomenul, že generalizácia kvantitatívnej stránky umožňuje hlbšie poznávať i stránku kvalitatívnu. V súvislosti s touto otázkou i s otázkou formalizácie a matematizácie súčasnej vedy vyzdvihol konkrétnosť dialektiky, skúmanie všeobecného vždy v jednote s jednotlivým. Pozoruhodný bol jeho pokus zovšeobecniť ako dvojicu filozofických kategórií pojmy „jadro“ a „obal“, ktoré sa doteraz bežne používajú ako kategórie atómovej fyziky a príbuzných vied. V súvislosti s tým vyslovil názor, že podobne ako je pre určité sféry atómového obalu charakteristická možnosť vzniku určitých častíc, tak aj v určitých vrstvách obalu v navrhovanej širšom zmysle objektívne existujú možnosti vzniku nových skutočností.

Prednášateľ sa ďalej podnetne zamýšľal nad vzťahom štrukturálneho a genetického hľadiska výskumu v jednotlivých skupinách vied. Veľmi podnetný bol jeho výklad o možnosti filozofie poskytovať špeciálnym vedám značnú pomoc prostredníctvom obsažného rozboru takých pojmov, ako je „stroj“, „masa“, „energia“ a iné. Na konci svojej prednášky B. M. Kedrov zdôraznil, že tvorivý vzťah medzi filozofmi a prírodovedcami nevzniká sám, ale že treba zaň bojovať. Vyslovil požiadavku, aby sa vždy starostlivo skúmali filozofické interpretácie nových objavov vo vedách, ako ich podávajú ich objavitelia, hoci sčasti i z nemarxistických pozícií. Zdôraznil, že prírodovedcov treba viac informovať o výsledkoch získaných pri rozpracúvaní filozofickej problematiky prírodných vied, že by sa mali viac ako doteraz organizovať vzájomné stretnutia a plodná spolupráca prírodovedcov a filozofov.

Diskusia k tejto téme mala charakter úvah o rôznych otázkach týkajúcich sa súvislostí medzi dialektickým materializmom a prírodnými vedami. Wł. Krajewski a H. Eilsteinová hovorili o niektorých prírodovedeckých aspektoch tejto problematiky. A. Polikarov sa zamýšľal nad skutočnosťou, že existuje vždy veľké množstvo filozofických a všeobecne teoretických interpretácií rôznych prírodovedeckých teórií a kategórií a že začína byť veľmi naliehavou otázkou pravdivosti alebo oprávnenosti týchto interpretácií. B. M. Mitin zdôraznil, okrem iného, potrebu skúmať problematiku Morrisovej semasiológie a očisťovať ju od idealistického nánosu. I. Hrušovský sa zaoberal niektorými otázkami rozpornosti pohybu a inými problémami. M. Markovič hovoril o problematike predmetu marxistickej filozofie. V. Ruml uvažoval o prístupe našej filozofie k prírodovede z hľadiska dialektickej jednoty „diamatu“ a „histmatu“. Vyslovil

aj názor, že naliehavo je potrebné preskúmať otázky spojené s plnením poznávacích úloh revolučných marxistických strán. V diskusii vystúpili aj ďalší súdruhovia, napr. T. E l e k.

Na záver prijala porada uznesenie, v ktorom sa :

1. konštatuje, že po prvej porade sa dosiahol určitý pokrok vo vzájomnej spolupráci redakcií filozofických časopisov a vo zvyšovaní informovanosti o filozofickej tvorbe v jednotlivých socialistických krajinách;

2. odporúča, aby sa pre ďalšie zlepšenie tejto informovanosti pri všetkých statiach uverejňovalo resumé v ruskom jazyku a v jednom zo západoeurópskych jazykov, ďalej stručné oznámenia o diskusiách a anotácie dôležitých kníh;

3. poveruje redakcia časopisu Deutsche Zeitschrift für Philosophie organizačnou prípravou medzinárodnej ročenky, ktorá by vychádzala v západoeurópskych jazykoch, a v ktorej by sa uverejňovali najvýznamnejšie články zo všetkých filozofických časopisov socialistických krajín;

4. odporúča, aby budúca porada bola r. 1964 v Bulharsku a aby mala tento program :

a) logika vedeckého výskumu,

b) dialektika vývoja socialistickej spoločnosti,

c) metodológia a metódy konkrétneho sociologického výskumu;

5. nakoniec odporúča v maximálnej miere uverejniť v jednotlivých časopisoch materiály z konferencie.

Konferencia vcelku splnila svoju úlohu. Delegáti i hostia mali možnosť vo veľmi priateľskom ovzduší si vymeniť názory na rôzne filozofické problémy, a to nielen na samotnom rokovaní, ale i pri mnohých neoficiálnych stretnutiach. Druhá porada nesporne veľmi prispela k ďalšiemu prehĺbeniu medzinárodnej spolupráce redakcií filozofických časopisov socialistických krajín a vytýčila aj požiadavky upevňovať styky a nadväzovať nové kontakty s marxistickými filozofmi všetkých krajín.

NIEKTORÉ VYBRANÉ FILOZOFICKÉ OTÁZKY VEDECKÉHO POZNANIA OBJEKTÍVNEJ SKUTOČNOSTI

IGOR HRUŠOVSKÝ

Vývin vedeckého poznania sa okrem iného vyznačuje vždy hlbším teoretickým prenikaním do podstaty skutočnosti. Podstatu predmetu alebo javu, ktorého sa chceme vedecky zmocniť, tvoria jeho základné stránky, jeho nevyhnutné zložky a jednota ich vzájomných vzťahov. Vo vedeckom poznávacom procese sa treba zameriavať nielen na postihovanie jednotlivých zákonitých vzťahov, ktoré sú pre daný predmet bytostne charakteristické, ale aj na ich syntetické súvislosti, pre jestvovanie skúmaného predmetu alebo javu nevyhnutné, a teda tiež zákonité a